



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



3 РОЗДІЛУ «Дії» ДО ПАКЕТУ РЕКОМЕНДАЦІЙ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ

**Erasmus+ KA220-SCH Стратегічне партнерство у
сфері шкільної освіти ЦИФРОВІ КОМІКСИ ПРО
МІГРАЦІЮ**
2023-1-TR01-KA220-SCH-000166103



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Від дій до рекомендацій:

Матеріали для вчителів

Вчителі є одними з найвпливовіших учасників у формуванні освітньої інклюзії учнів, розвитку їхніх ключових компетентностей та залученні до дедалі більш цифровізованих навчальних середовищ. Як лідери класних спільнот, вчителі впливають не лише на академічне навчання, а й на соціальну динаміку, яка визначає, чи відчувають учні, що їх цінують, чи відчувають себе представленими та чи здатні вони повноцінно брати участь у шкільному житті. Дослідження послідовно демонструють, що інклюзивні педагогічні практики сприяють академічній успішності учнів, їхньому почуттю приналежності, соціальній інтеграції та добробуту, особливо серед учнів із незахищених верств населення, мігрантів та біженців (Florian & Black-Hawkins, 2011; ЮНЕСКО, 2020). У контексті міграції та вимушеного переміщення вчителі часто стають першими представниками інституцій, з якими діти встановлюють значущі стосунки в приймаючому суспільстві. Їхнє ставлення, очікування та педагогічні підходи можуть суттєво впливати на освітні траєкторії та соціальний досвід учнів. Дослідження в галузі освіти біженців та мігрантів показують, що вчителі, які враховують культурні особливості та дотримуються інклюзивних підходів, краще здатні сприяти формуванню позитивних стосунків між однолітками, зменшувати випадки виключення та підтримувати адаптацію учнів до нових освітніх середовищ (Pastoor, 2017; Sattin-Bajaj et al., 2023). Завдяки підходам соціально-емоційного навчання (SEL) та інклюзивним педагогічним концепціям вчителі можуть розвивати емпатію, співпрацю, міжкультурне розуміння та демократичну участь, тим самим покращуючи соціальний клімат у класі та створюючи навчальні середовища, де різноманітність визнається освітнім надбанням, а не викликом.

Отже, значення підготовки вчителів виходить далеко за межі підвищення якості навчання; воно безпосередньо впливає на рівність у освіті, соціальну згуртованість та демократичний розвиток у суспільстві. Від вчителів дедалі частіше очікують, що вони зможуть реагувати на різноманітність у класах, яка характеризується міграцією, культурним плюралізмом, цифровою трансформацією та зростаючими занепокоєннями щодо соціального та емоційного благополуччя учнів. Однак дослідження показують, що Проект фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



багато вчителів відчують себе недостатньо підготовленими до цих обов'язків, оскільки традиційні програми підготовки вчителів часто приділяють обмежену увагу інклюзивній освіті, педагогіці, що враховує міграційні аспекти, соціально-емоційному навчанню та цифровим інноваціям (Європейська комісія, 2023; ОЕСР, 2023). Аналогічно, дослідження з інтеграції технологій неодноразово вказували на недостатню підготовку вчителів як одну з головних перешкод для ефективної цифровізації в школах (Tondeur et al., 2017). Хоча цифрові технології стали центральним елементом сучасної освіти, багато вчителів отримують мало формальної підготовки щодо того, як інтегрувати цифрові інструменти в педагогічно значущі навчальні процеси. Ще менше уваги приділяється інноваційним підходам до навчання, таким як навчання на основі коміксів, візуальне розповідання історій та мультимодальна грамотність, незважаючи на дедалі більше доказів того, що ці методи можуть підвищити зацікавленість, критичне мислення, емпатію та міжкультурне розуміння (Hosler & Boomer, 2011; Mallia, 2007). Отже, безперервний професійний розвиток є надзвичайно важливим для того, щоб наділити освітян компетентностями, необхідними для вирішення сучасних освітніх викликів та підготовки учнів до життя у дедалі більш різноманітних та цифрових суспільствах.

У цьому контексті проєкт DICOMI пропонує цінну основу для підготовки вчителів, шкільного керівництва та професійного розвитку в різних освітніх середовищах. Поєднуючи цифровізацію, розповідь історій та інклюзивну освіту, DICOMI надає освітянам практичні інструменти для вирішення складних питань, таких як міграція, ідентичність, різноманітність, приналежність та соціальна інклюзія. Цифрові комікси та педагогічні модулі проєкту знайомлять вчителів з автентичними міграційними наративами та реальним досвідом вимушеного переселення, що дає їм змогу розвинути глибшу емпатію та розуміння реалій, з якими стикаються учні-мігранти та учні-біженці. Дослідження у сфері цифрового сторітелінгу свідчать, що навчальні ресурси, засновані на наративах, можуть посилити рефлексивну практику вчителів, їхню міжкультурну компетентність та здатність підтримувати у учнів почуття приналежності (Khoo et al., 2024). Крім того, доведено, що навчання на основі коміксів сприяє розвитку мультимодальної грамотності, творчості, критичного мислення, комунікативних навичок та залученості учнів, що робить цей підхід особливо актуальним для сучасних класів (Farinella, 2018). Керівникам шкіл DICOMI пропонує рекомендації щодо формування інклюзивної шкільної культури, підтримки

Проект фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



педагогічних інновацій та зміцнення співпраці між школами, сім'ями та громадами. Шкільні психологи, соціальні працівники та інші фахівці з освітньої підтримки також можуть отримати користь від цього проєкту, краще усвідомлюючи освітні та психосоціальні виклики, пов'язані з міграцією та переміщенням. Інтегруючи цифрові компетентності, міжкультурне навчання, соціально-емоційний розвиток та інклюзивні педагогічні підходи, DICOMI сприяє професійному розвитку зацікавлених сторін у сфері освіти, водночас підтримуючи ширші європейські цілі, пов'язані з інклюзією, демократичним громадянством та цифровою трансформацією в освіті. Рекомендації щодо політики, сформульовані за результатами невеликих зустрічей у п'яти країнах, наведені нижче:

Підготовка вчителів як частина педагогічної професії

Учасники невеликих зустрічей послідовно наголошували, що вчителі повинні регулярно та безперервно підвищувати свою кваліфікацію в галузі інклюзивної освіти, щоб ефективно реагувати на зростаючу різноманітність сучасних класів. Вони стверджували, що інклюзивна освіта вимагає не лише педагогічних знань чи обізнаності з політикою; вона також вимагає емпатії, міжкультурної компетентності та глибокого розуміння життєвого досвіду учнів-мігрантів, біженців та переміщених осіб. Учасники підкреслили, що багато вчителів стикаються з учнями, які пережили війну, вимушену міграцію, розлуку з родиною та психологічні травми, проте часто отримують недостатню підготовку для роботи з цими складними реаліями в освітньому середовищі. Відповідно, вони рекомендували, щоб програми підготовки вчителів виходили за межі теоретичних дискусій про інклюзію та включали реальні можливості навчання, засновані на досвіді, які допоможуть освітянам зрозуміти соціальні, емоційні та освітні виклики, з якими стикаються діти-мігранти та діти-біженці.

У цьому контексті учасники визнали проєкт DICOMI та його цифрові комікси цінними ресурсами для підготовки та професійного розвитку вчителів. Вони наголосили, що реальні історії, представлені у цифрових коміксах, можуть допомогти вчителям підійти до теми міграції більш особисто, рефлексивно та змістовно. Показуючи історії про вимушене переселення, адаптацію, відчуття приналежності та стійкість, комікси DICOMI дають освітянам змогу сприймати міграцію не як абстрактне політичне питання, а як людський досвід, що безпосередньо впливає на учнів та їхні сім'ї. Учасники стверджували, що знайомство з такими розповідями може посилити

Проект фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



емпатію вчителів, подолати стереотипи та заохотити до більш чуйного й інклюзивного ставлення до учнів із різноманітним походженням. Візуальний та наративний характер коміксів було визнано особливо ефективним у допомозі освітянам зрозуміти емоційні аспекти міграції та усвідомити численні виклики, з якими діти, що постраждали від війни, можуть стикатися як у класі, так і поза ним.

Учасники також наголосили, що регулярні тренінги, засновані на реальних історіях та життєвому досвіді, можуть сприяти розвитку більш інклюзивної шкільної культури. Вчителі, які краще розуміють реалії міграції та переміщення, мають більше шансів створити сприятливе навчальне середовище, визнати сильні сторони та потреби учнів, а також сприяти налагодженню позитивних стосунків між різноманітними групами учнів. Такі тренінги також можуть покращити здатність освітян протидіяти упередженням, дискримінації та виключенню, одночасно сприяючи міжкультурному діалогу та соціальній згуртованості в школах. Тому учасники рекомендували інтегрувати матеріали DICOMI, цифрові комікси та інші ресурси, засновані на розповідях, як у програми підготовки майбутніх вчителів, так і в програми підвищення кваліфікації діючих педагогів. Вони стверджували, що постійні та орієнтовані на практику тренінги можуть допомогти забезпечити, щоб вчителі були оснащені не лише знаннями, а й ставленням та компетенціями, необхідними для підтримки інклюзії, конструктивного реагування на виклики, пов'язані з міграцією, та сприяння створенню освітнього середовища, де всі учні почуваються цінуваними, поважаними та здатними повноцінно брати участь у навчальному процесі.

Потреби у підготовці вчителів: комікси як метод навчання

Учасники невеликих зустрічей послідовно наголошували, що вчителям слід надавати цільові програми підвищення кваліфікації з цифрового сторітелінгу та навчання на основі коміксів, щоб максимально реалізувати освітній потенціал таких ресурсів, як ті, що розроблені в рамках проєкту DICOMI. Вони стверджували, що, хоча комікси відкривають значні можливості для сприяння інклюзії, емпатії та міжкультурного розуміння, їхнє ефективне використання залежить від здатності вчителів змістовно інтегрувати їх у практику викладання. Учасники наголосили, що підготовка вчителів має виходити за межі технічних рекомендацій і надавати педагогам педагогічні стратегії використання візуальних наративів для сприяння критичному осмисленню, діалогу та активному навчанню. Зокрема, вчителям слід надавати

Проект фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



підтримку у використанні коміксів для порівняння різних міграційних досвідів у різних історіях, що дасть змогу учням усвідомити як спільні виклики — такі як вимушене переселення, адаптація та соціальна ізоляція, — так і різноманітні особисті шляхи, що характеризують міграційні досвід. Такі порівняльні підходи були визнані цінними для того, щоб допомогти учням вийти за межі спрощеного або стереотипного розуміння міграції та сформувати більш нюансоване сприйняття індивідуальних досвідів та ідентичностей.

Учасники також зазначили, що комікси надають широкі можливості для пов'язування особистих наративів із ширшими освітніми темами та суспільними проблемами. Завдяки відповідному навчанню вчителі можуть навчитися використовувати комікси як педагогічні відправні точки для дослідження таких тем, як стереотипи, дискримінація, мовні бар'єри, дружба, ідентичність, адаптація, стійкість та значення приналежності. Пов'язуючи історії з навчальними цілями в таких предметах, як мовна освіта, суспільствознавство, громадянська освіта та міжкультурне навчання, освітяни можуть заохочувати учнів критично аналізувати соціальні реалії, водночас розвиваючи емпатію та вміння бачити ситуацію з іншої точки зору. Учасники також наголосили, що комікси можуть слугувати ефективними каталізаторами для обговорень та дебатів у класі щодо інклюзії, різноманітності та соціальної справедливості. Вчителі можуть використовувати міграційні наративи, представлені в коміксах, щоб ініціювати розмови про те, як школи та громади можуть стати більш гостинним та підтримуючим середовищем для всіх учнів, особливо тих, хто має мігрантське чи біженське походження. Такі дискусії вважалися важливими для просування демократичних цінностей, взаємної поваги та активної громадянської позиції в дедалі більш різноманітних шкільних громадах.

Щоб успішно інтегрувати комікси в освітню практику, учасники наголосили на необхідності комплексних модулів підготовки вчителів, які демонструють, як візуальне оповідання може використовуватися як структурований педагогічний інструмент для викладання складних і часто абстрактних явищ. Такі теми, як міграція, людська гідність, соціальна ізоляція, формування ідентичності та міжкультурне співіснування, можуть бути складними для розуміння учнями лише за допомогою традиційних методів навчання. Учасники стверджували, що комікси роблять ці питання доступнішими завдяки поєднанню розповіді, візуальних образів та емоційного залучення, що сприяє



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



як когнітивному, так і афективному навчанню. Отже, підготовка вчителів має надати педагогам практичні приклади, завдання для класу та методичні рекомендації, які дозволять їм впевнено й ефективно використовувати комікси в різних освітніх контекстах. Розвиваючи компетентності вчителів у сфері цифрового сторітелінгу, візуальної грамотності та педагогіки на основі коміксів, школи можуть зміцнити інклюзивні освітні практики, водночас сприяючи розвитку критичного мислення, емпатії, комунікативних навичок учнів та їхнього розуміння складних соціальних проблем. У цьому контексті учасники розглядали підготовку вчителів як необхідну умову для того, щоб комікси не розглядалися як допоміжні матеріали, а визнавалися цінними освітніми інструментами, здатними збагатити процес навчання та сприяти інклюзії в сучасних класах.

Інклюзивна підготовка не лише як частина підготовки вчителів

Учасники невеликих зустрічей наголошували, що підготовка з інклюзивної освіти не повинна розглядатися виключно як професійна вимога в рамках підготовки вчителів, а й як важливий компонент громадянської освіти для самих вчителів. Вони стверджували, що вчителі є не лише фахівцями в галузі освіти, а й впливовими членами своїх національних та європейських спільнот, чії погляди, цінності та дії сприяють розвитку більш інклюзивних, демократичних та соціально згуртованих суспільств. З цієї точки зору інклюзивна освіта виходить за межі класної практики і стає ширшою громадянською відповідальністю, заснованою на повазі до людської гідності, різноманітності, рівності та соціальної справедливості. Учасники наголосили, що вчителі потребують можливостей для критичного осмислення таких питань, як міграція, дискримінація, соціальна ізоляція та міжкультурне співіснування, щоб краще розуміти реалії, з якими стикаються різноманітні групи учнів. У цьому контексті модулі DICOMI та цифрові комікси, засновані на реальних подіях, були визначені як особливо цінні ресурси для професійного навчання, оскільки вони містять автентичні історії про міграцію, переміщення, адаптацію та відчуття приналежності. Завдяки ознайомленню з цими розповідями вчителі можуть глибше зрозуміти виклики, з якими стикаються діти-іммігранти та діти-біженці, а також їхні сім'ї, виходячи за межі абстрактних політичних дискусій і пізнаючи людський вимір міграції. Таке розуміння було визнано необхідним для виховання емпатії, подолання стереотипів та зміцнення відданості вчителів інклюзивним освітнім практикам.

Проект фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Учасники також підкреслили важливість соціального та емоційного навчання (SEL) як ефективного підходу до розвитку здібностей вчителів у сфері інклюзії. Вони стверджували, що освітяни повинні бути обізнані з принципами SEL не лише тому, що ці компетентності приносять користь учням, а й тому, що вони сприяють власному професійному та громадянському розвитку вчителів. Такі навички, як емпатія, самоусвідомлення, налагодження стосунків, здатність бачити ситуацію з іншої точки зору, відповідальне прийняття рішень та регулювання емоцій, були визнані фундаментальними для створення інклюзивних класів та ефективного реагування на потреби різноманітних учнів. Учасники зазначили, що кожен модуль DICOMI включає принаймні одну мету SEL, тим самим надаючи вчителям практичні приклади того, як соціально-емоційні компетентності можуть бути інтегровані в освітні заходи, присвячені міграції, різноманітності та інклюзії. Завдяки роботі з матеріалами DICOMI вчителі можуть на власному досвіді переконатися, як SEL можна використовувати для сприяння діалогу, заохочення рефлексії, зміцнення міжкультурного розуміння та налагодження позитивних стосунків між учнями з різних соціальних середовищ. Тому учасники рекомендували, щоб SEL став більш помітним і систематичним компонентом як програм підготовки майбутніх вчителів, так і програм підвищення кваліфікації діючих вчителів.

Наостанок учасники наголосили на важливості професійних навчальних спільнот та обміну досвідом між колегами для підтримки впровадження інклюзивної освіти. Вони зазначили, що питання інклюзії часто обговорюється в абстрактних термінах, і педагогам може бути складно втілити його в конкретні методики роботи в класі без практичних прикладів, фактичних даних та можливостей для рефлексії. З цієї причини учасники рекомендували створити простори, де вчителі зможуть ділитися досвідом, обговорювати виклики та обмінюватися передовими практиками, пов'язаними з інклюзією, міграцією, цифровим сторітеллінгом та соціально-емоційним навчанням. Обмін прикладами успішних класних занять, планів уроків, проєктів на основі коміксів та стратегій підтримки учнів-мігрантів і біженців було визнано особливо цінним для того, щоб зробити інклюзивну освіту більш відчутною та досяжною. Учасники стверджували, що конкретні приклади та продемонстровані практики можуть допомогти освітянам уявити, як інклюзія виглядає у повсякденному шкільному житті, підвищуючи як впевненість, так і мотивацію до впровадження інноваційних підходів. У цьому контексті DICOMI розглядався не лише як набір освітніх ресурсів, а й як Проєкт фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



платформа для професійного діалогу та спільного навчання, що дає змогу вчителям вчитися один у одного, одночасно колективно зміцнюючи інклюзивні та демократичні освітні практики по всій Європі.



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Посилання

- Farinella, M. (2018). Потенціал коміксів у науковій комунікації. *Journal of Science Communication*, 17(1), Y01. <https://doi.org/10.22323/2.17010401>
- Флоріан, Л., та Блек-Хокінс, К. (2011). Дослідження інклюзивної педагогіки. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813–828. <https://doi.org/10.1080/01411926.2010.501096>
- Хослер, Дж., та Бумер, К. Б. (2011). Чи є комікси ефективним засобом залучення студентів, які не спеціалізуються на природничих науках, до вивчення та розуміння науки? *CBE—Life Sciences Education*, 10(3), 309–317. <https://doi.org/10.1187/cbe.10-07-0090>
- Кху, Е., Мітчелл, Л., та Саммонс, М. (2024). Використання вчителями цифрових історій для сприяння рефлексивній практиці, що підтримує почуття приналежності дітей-мігрантів та біженців. *Early Childhood Education Journal*, 52, 1993–2007. <https://doi.org/10.1007/s10643-023-01538-z>
- Пастор, Л. Д. В. (2017). Переосмислення освіти біженців: дослідження різноманітних контекстів навчання неповнолітніх біженців без супроводу після переселення. «Міжкультурна освіта», 28(2), 143–164. <https://doi.org/10.1080/14675986.2017.1295572>
- Саттін-Баджадж, К., Баррера Алькасар, Дж., Хонг, Д. Д., та Ромо-Гонсалес, М. (2023). Розширена концептуальна основа підготовки вчителів до навчання дітей з іммігрантським походженням. *Викладання та підготовка вчителів*, 129, 104120. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104120>
- Тондер, Дж., ван Браак, Дж., Ертмер, П. А., та Оттенбрайт-Лефтіч, А. (2017). Розуміння взаємозв'язку між педагогічними переконаннями вчителів та використанням технологій в освіті: систематичний огляд якісних даних. *Дослідження та розвиток освітніх технологій*, 65(3), 555–575. <https://doi.org/10.1007/s11423-016-9481-2>
- ЮНЕСКО. (2020). *Глобальний звіт з моніторингу освіти за 2020 рік: Інклюзія та освіта — «Усі» означає «усі»*. Видавництво ЮНЕСКО.
- Проект фінансується за рахунок програми «Еразмус+» Європейського Союзу. Однак Європейська комісія та Національне агентство Туреччини не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому матеріалі.